

2022. aasta keeleteo auhinna kandidaadid

(esitamise järjekorras)

1. Interaktiivne harjutus- ja tugimaterjal düsleksiaga õpilastele

Jürgen Järvik, Lea Kübar, Juta Kits

Euroopa Sotsiaalfondi meetme „Digitaalne õppevara – nutikas õppimine“ raames loodi düsleksiaga lastele 54 uut harjutust, mis on kõikidele kõneravi.ee keskkonnas tasuta kättesaadavad. Harjutused on mitmekesised, alates tähe tasandist ning lõpetades fraaside ja lausete harjutustega.

Koostöös logopeedidega loodud harjutused aitavad lastel oma düsleksiaga paremini toime tulla, tõstavad nende enesekindlust ning aitavad oma igapäeva- ja koolielus paremini hakkama saada. Juhendmaterjalid annavad düsleksiaga lastele ja nendega kokku puutuvatele inimestele adekvaatset infot düsleksia kui nähtuse kohta. Loodud harjutused ja juhendid on toetava ja võimestava loomuga kõikide õppeainete kontekstis.

Esitaja: Birgit Krieger

2. Inspiratsioonipäev „Näitame keelt“

Eesti Keele Instituut

Eesti Keele Instituut korraldas 1. detsembril 2022 Eesti teadaolevalt pikima otseülekande – 15-tunnise võimsa keelepeo kogu rahvale. Anti nõu, innustati ja julgustati, arutleti eesti keele oleviku ning tuleviku teemadel. Räägiti nii eesti keele hoidjate ja arendajatega kui ka kasutajate ja õppijatega. Ülekande ajal sai ka ise veebis kaasa rääkida ning esinejatele küsimusi esitada. Ülekannet vedasid eest ja hoidsid ohjes ajakirjanikud Neeme Raud ja Sandra Saar. Esinejaid oli kokku 36 – nii eesti keele kasutajad, õppijad kui ka arendajad. Suurepärase idee ja väga professionaalne teostus.

Inspiratsioonipäeva tehniline teostus Marathon Studios.

Kava ja esinejate tutvustus on leitav <https://portaal.eki.ee/naitamekeelt> ja järelvaadatav https://youtu.be/eSMcUBTq_AM.

Esitaja: Marju Taukar

3. Akadeemiline väljaanne „Eesti kõnekäänud: Phrasia Estonica I–III. Monumenta Estoniae antiquae VII“ 2020–2022.

Asta Õim, töörühma liikmed keeleteoimetaja Jüri Viikberg ja küljendaja Kerli Randmäe.

Tegu on tohutu pühendumise ja süsteemse teadustöö tulemusena Asta Õimu põhiautorlusel ilmunud kolmeköitelise suurväljaandega. „Eesti kõnekäänud“ kujutab endast 17. sajandist kuni aastani 1990 eestlaste kasutatud kõnekäändude korpuse kolmes köites avaldatud käsitlust. Kahes esimeses köites on kujundkõne liigitatud semantiliselt, esitatud on olulisemad esindustekstid koos murdelise varieeruvuse iseloomustuse ja näidetega, kolmas köide avab tekstid registrina. Kolm köidet on üldistus eesti kõnekäändude ja fraseologismide veebiandmebaasi Justkui ainekust.

Väljaande materjal, üle 20 000 väljendi on korraldatud mõisteseoste järgi ja sisuline korrastatus arvestab seda, et kõneleja või kirjutaja ei lähtu mitte sõna foneetilisest või kirjalikust vormist, vaid mõistest, ideest, analoogiast ning selles esitatakse koondatult kõike seda, mis inimese keelises teadvuses kuulub ühte, sh vormilt erinev materjal.

Väljaandes on ka Asta Õimu põhjalik teaduslik sissejuhatus, milles käsitletakse fraseoloogia mõistet ning selle kujunemise ja uurimise ajalugu, eesti materjali eripärasid, suhestumist muukeelse fraseoloogiaga. Eriilmeline materjal lubab teha üldistusi nii keeles toimunud muutuste kohta, aga ka võimalike muutuste kohta eestlaste mentaalses maailmapildis. Peale teadlaste on väljaanne oluliseks materjaliks üldharidus- ja kõrgkoolide õppeprogrammidele.

Esitaja: Mare Kõiva

4. Eestikeelsele haridusele ülemineku algatamine

Tõnis Lukas

Pole vaja palju sõnu: ütlematagi on selge, et Eesti üldhariduse üleviimine riigikeelele on väga suur samm eesti keele hüvanguks. Kuigi see on alles algus, väärrib tegu kahtlemata tunnustamist – aastakümneid pole ükski valitsus ega haridusminister sellega nii kaugemale jõudnud nagu nüüd on jõutud Tõnis Lukase juhtimisel.

Esitajad: Toomas Kiho, Mart Rannut

5. Näitus „Taaskasutame keelt“

Eesti Keele Instituut

Tammsaare pargis avati 3. novembril 2022 Eesti Keele Instituudi näitus „Taaskasutame keelt“, mis oli pühendatud keele rikkusele ja kantud ideest mitte jätta sõnavara(ndust) ajaloo prügikasti.

Vajadus uute sõnade järele ei kao kunagi. Selleks, et uusi sõnu saada, ei pea neid alati kunstlikult looma või siis teistest keeltest laenama. Kuna me räägime tänapäeval palju taaskasutusest, ei saa seda ka keeles eirata. Eesti keele sõnavarasalvedes leidub tohutult sääraseid sõnu, mida võiks uuesti käibele võtta. Seepärast on ka EKI näitus väga tänuväärne ettevõtmine. Kõlberüüste, lumemoos, toompapp, rokamoonik – need on vaid mõned näitusel olnud sõnapärlitest.

Tammsaare parki ilmestanud sõnad põrpsid, pakkusid mängulusti ja loodetavasti oleme valmis neid nukri õhinaga taaskasutama.

Näituse kohta leiab lisainfot <https://kultuur.err.ee/1608780691/keeleminitid-taaskasutame-keelt> ja <https://www.facebook.com/Eesti.Keele.Instituut/posts/620110383234806>, kogu näitusematerjal on leitav https://www.dropbox.com/s/a0sdge49igds5lj/unars%C3%B5nad_EKI75.pdf?dl=0.

Esitaja: Monika Undo

6. Eesti keele õpik ukrainakeelsele õppijale „Естонська мова з пів слова. Eesti keel ja eesti meel“

Heinike Heinsoo (töörühma juht), Snizana Fedorovitš, Raimu Hanson

Ukraina sõjapõgenike saabumine Eestisse tõi vajaduse materjalide järele neile eesti keele õpetamiseks. Vaevalt poole aasta möödudes sõja algusest ilmus kirjastuselt Argo Heinike Heinsoo koostatud kakskeelne õpik. Ukrainakeelse osa, ristsõnad ja sõnastiku on teinud Snižana Fedorovič, helifailid on Heinike Heinsoolt ja Raimu Hansonilt. Õpik on ühtaegu käsiraamat, harjutustekogu ja sõnastik. Raamatu esimeses osas antakse põgus ülevaade eesti keele põhijoontest. Teisest, rakenduslikust osast leiab keeleõppija harjutusi, dialooge ja tekstiloomet arendavaid ülesandeid ning samas tutvub eluga Eestis ja saab heita pilgu eestlaste mõtteilma. Raamat on üles ehitatud õppija tekstiloomet arendamiseks, et ta hakkaks keelt tajuma ja loovalt kasutama. Et õppijale jääks eesti keele avastamise rõõmu, ei ole raamat ka läbinisti kakskeelne. Õpik on mõeldud eesti keele omandamiseks A2-tasemel, aidates seega Eestisse tulnud ukrainlasi edasi Eesti tööturul, elus ja informatsioonis. Raamatu populaarsus on olnud püsiv.

Õpiku autor Heinike Heinsoo on kogenud keeleõpetaja (TÜ emeriitdotsent), kes alates 2019 õpetab Lvivi Ivan Franko Ülikoolis eesti keelt. Ukraina-Eesti teemaga haakub ka Heinike Heinsoolt 2022. aasta kevadel ilmunud brošüür „33 küsimust ja vastust Ukraina kohta“.

Esitajad: Helle Metslang, Anu Nurk

7. Ukraina sõjapõgenike toomine eesti keele- ja kultuuriruumi

Keelelaagri pedagoogid ja kontsertide korraldajad: Tetiana Klymenko, Sirli Karro, Liis Avarmaa, Evelin Müüripeal, Piia Aasmäe

Ukraina sõjapõgenikele korraldati Ukraina meetme ja Tallinna Jaani koguduse toel keelelaager. Iga Ukraina noorele määrati eakaaslasest eesti keelesõber. Laagri keeletundidele järgnes samal päeval praktiline tegevus, kus õpitud sõnavara kasutati. Pedagoogid ja eesti noored suhtlesid ukrainlastega ainult eesti keeles. Tutvustati eesti kultuuriruumi – külastati ajaloomuuseumit, tähistati taasiseseisvumispäeva, õpetati eestikeelseid laule ja palveid. Nädalase laagri tulemusena omandati keskmiselt 60 eestikeelset fraasi. Tagasisides märkisid noored tahet ja julgust eestlastega suhtlemiseks. Korraldati kaks kontserti, kus lauldi eestikeelseid laule – Saaremaal Püha kirikus ja Tallinnas Jaani kirikus.

Loodi sidemed ukrainlaste Nadija kooliga. Jaani kirikus toimus eesti-ukraina jõulukontsert, mis oli tulemuseks kahekuulisele eesti jõululaulude õppimisele. Eesti keele õpetanud ja kultuuri tutvustanud on meeskond teinud vabatahtliku tööna. Plaan on jätkata aastal 2023.

Esitaja: Romet Kannukene

8. Emakeelepäevad Eesti Rahva Muuseumis

Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Selts

ERMi Sõprade Selts on emakeelepäeva avalikku tähistamist korraldanud muuseumis üle 10 aasta. Külla on kutsutud F. J. Wiedemanni keeleauhinna pälvinud teadlased Arvo Krikmann, Valve-Liivi Kingisepp, Marja Kallasmaa, Reet Kasik, Krista Kerge, Helle Metslang ja Jüri Viikberg, aasta kodanik ning rahvusmõtte auhinna laureaat Marju Kõivupuu, tõlkija ja teoloog Kalle Kasemaa. ERMis on sel päeval üle antud Gustav Suitsu luulepreemiat, esitletud raamatuid ning koostatud esinejatele taustaks keeletemaatilisi näitusi. Muusikaline sissejuhatus on alati valitud peaesineja teemat ning isiksust arvestades.

Seega oli 2022. aasta emakeelepäev ühe pika ja rõõmsa teekonna osa, kui kohtuti kõrge keeleauhinna vastse laureaadi, keeletehnoloogia ja arvutilingvistika rajaja emeriitprofessor Mare Koiduga. Sümbolse teatempelga üleandmise traditsioonina juhatas selleaastase laureaadi

esinemise sisse eelmise aasta laureaat Jüri Viikberg. ERMi raamatukogus avati ka Mare Koidule pühendatud näitus.

Esitaja: Sirje Madisson

9. Keeletoimetamise kõrgkooliõpik ja harjutustik (Reili Argus, Katrin Kern, Helika Mäekivi. Tallinna Ülikooli Kirjastus 2022, sari „Gigantum humeris“)

Reili Argus, Katrin Kern, Helika Mäekivi

2022. a mais ilmunud keeleteoimetamise õpikus on keeleteoimetamise alused esimest korda nii põhjalikult kirja pandud kujul saadaval. Õpikus käsitletakse keeleteoimetamise põhimõtteid (1. ptk), eri tüüpi tekstide toimetamist (2. ptk), heakeelsust ja õigekeelsust (3. ptk), lause- (4. ptk) ja tekstitasandit (5. ptk), vormistust (6. ptk) ning korrektuuri (7. ptk). Sisukas õppematerjal on ka õpikuga koos käiv harjutustik, kus erinevalt varasemast keeleteoimetajate harjutusvihikust on antud võimalikud vastused.

Väärtuslikke teadmisi saab õpikust iga keeleärgas inimene, olgu ta õpilane, üliõpilane, õpetaja, õppejõud, alustav või kogunud keeleteoimetaja. Nagu autorid ise eessõna esimeses lauses sedastavad: „õpiku peamine eesmärk on pakkuda õpituge algajale ja meeldetuletust kogenumale keeleteoimetajale“. Esimene trükk on juba läbi müüdud, kuid õpiku (digar.ee/viewer/et/nlib-digar:657969/425264) ja harjutustikuga (digar.ee/viewer/et/nlib-digar:657969/425265) saab tutvuda veebis Digari keskkonnas.

Esitajad: Eesti Keeletoimetajate Liit, Aili Künstler, Andra Kütt

10. Film „Keelemässaja. Mati Hint“

Produtsent Anneli Ahven ja tema meeskond: stsenaarist ja režissöör Annika Koppel, operaator Madis Reimund, helioperaator Rein Fuks, helilooja Tõnu Kõrvits, monteerija Kersti Miilen, helirežissöör Timo Kiirend.

Annika Koppeli dokumentaalfilmis on fookuses keeleteadlase, esseisti, õppejõu ning Eesti taasiseseisvumise ajal poliitikas olulist rolli mänginud Mati Hindi elu ja loometee.

Pöördelistel üheksakümnendatel oli äärmiselt oluline, et eesti keelest saaks riigikeel ning selleks pidi vastu võetama keeleseadus. Mati Hint oli keeleseaduse ideoloog ja tänu tema julgusele nurjusid katsed seda viimasel hetkel muuta. Nii töigi tema mässumeelsus kasu Eesti riigile. Film uurib, missugune roll oli Lõuna-Eesti viljakatel maastikel ja karmil ajalool kompromissitu loomuse ja mässaja vaimuisiksuse kujunemisel.

Mati Hint suri 5. detsembril 2019. aastal, just samal päeval lõppes ka eesti keele aasta. Kas pole mitte tähenduslik?

Filmis räägivad Mati Hindist tema kolleegid ülikoolidest, üliõpilased, keeleteadlased ja lähedased. Tema elutöö ja isiksus avanevad uutest aspektidest. Ka Mati ise on veel kohal oma veidi toriseval, ent kindlal ja hoolival moel.

Esitaja: Tallinna Ülikooli Balti filmi, meedia ja kunstide instituut (BFM), Toomas Säas

11. Lugemisprogramm „Täna lugeja, homme tegija!“

Tallinna Järveotsa Gümnaasiumi lugemisprogrammi tiim (töörühma juht Ann Aruvee)

Lugemisprogrammi eesmärk on populariseerida lugemist ja tunnustada neid, kes hindavad lugemist kui väärtuslikku hobi. Lugemine on tihedalt seotud keeleoskusega: lugedes areneb funktsionaalne lugemisoskus, muutub rikkamaks sõnavara, paraneb eneseväljendus. Need lapsed ja noored, kes armastavad lugeda, on sageli ka oskuslikud keelekasutajad ning väärtustavad oma emakeelt või eesti keelt teise keelena.

Lugemisprogrammis osalevad nii õpilased kui õpetajad, kes märgivad loetud raamatud kooli kodulehel olevasse küsimustikku. Õppeaasta jooksul tehakse kolm vahekokkuvõtet, kus parimad lugejad saavad kingiks väärt raamatuid uudiskirjandusest. Parim klass saab enda kätte rändkarika.

Lugemisprogramm on seotud ka kooli juubeliaasta kavaga: selle õppeaasta eesmärk on lugeda vähemalt 1982 raamatut, mis tähistab kooli avamise aastat. Kogu TJG koolipere on hakanud rohkem lugema ja loetu üle arutama. Lugedes hoiame eesti keelt! Kes täna lugeja, on homme tegija!

Vaata lisainfot www.jarveotsa.ee.

Esitaja: Siret Paasmäe

12. Häälusäpp SayEst

Pärtel Lippus, Katrin Leppik, Anton Malmi

Tartu Ülikooli foneetika labori teadlaste väljatöötatud mobiilirakendus SayEst on Eestis ainulaadne ja innovatiivne rakendus, mis on mõeldud eesti keele häälduse treenimiseks. Rakenduse hulka kuuluvad õppevideod ja hääldusharjutused, mis käivad läbi eesti keele vokaalid ja konsonandid. Rakendus on mõeldud algajale eesti keele õppijale, kasutajaliides ja õppevideod on inglise ja vene keeles. Kuigi rakendusi, mille abil on võimalik eesti keelt õppida, on mitmeid, siis SayEst on esimene ja ainus, mis õpetab eesti keele hääldust ja annab kasutajale tema häälduse kohta ka tagasisidet. Tagasiside põhineb eesti keele kõnetuvastuse rakendamisel, mis tähendab, et hääldusäpp kasutab ka keeletehnoloogia vahendeid. Rakenduse abil kogutakse andmeid kasutajate eesti keele häälduse kohta, et rakendust edasi arendada, aga ka selleks, et häälduse omandamist teaduslikult uurida.

Esitaja: Liina Lindström

13. Kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ keeleõppematerjalid ja -metoodika

Marju Ilves, Leelo Kingisepp

Kohanemisprogrammis „Settle in Estonia“ õpetatakse eesti keelt A1- ja A2-taseme kursusel täiskasvanud õppijatele, kelle emakeel ei ole eesti keel. Õpe toimub vahenduskeelela, st ainult eesti keeles.

Kohanemisprogrammi eesti keele õppeks on loodud mahukad õppematerjalid: tööraamatud ja sõnade õppimise vihikud ning põhjalikud metoodilised juhendid õpetajale, kus on seletused ülesannete läbiviimiseks nii klassis kui ka veebis. Õppijate jaoks on loodud iseseisvaks sõnavara õppimiseks komplektid Quizlet'i keskkonnas. Materjali juurde kuuluvad ka spetsiaalselt kursuse jaoks loodud videod. Kohanemisprogrammi materjalides kasutatav õppemetoodika on aktiivne ja mänguline – õppijad peavad hakkama eesti keeles suhtlema juba esimesest tunnist alates.

Kohanemisprogrammis õppis 2022. aastal nende materjalide järgi üle 1300 õppija. Õppijaid ning õpetajaid inspireeriv materjal ja õppemethodika kogub populaarsust – samad materjalid on kasutusel ka ukrainlaste eesti keele õppes, sh Vabaduse Koolis.

Esitaja: Terje Kruusimaa

14. Ukrainlaste eesti keele õppe vabatahtlike projekt

Virve Vihman, töörihm ja vabatahtlikud

2022. a märtsis Eestisse saabunud Ukraina põgenikele eesti keele õpetamiseks korraldati vabatahtlike koolitusprogramm, mille eesmärk oli leida eesti keele õpetajaid ja tugiisikuid nii pidevalt lisanduvatele õpilastele kui ka täiskasvanutele. Programmi raames koolitati vabatahtlikke ja vahendati neid Tartu koolidele. Lisaks laste keeleteole korraldati koolitatud tudengitega ka Ukrainast pärit täiskasvanutele keeleõpperinge. Programmile registreerus 55 huvilist. Vabatahtlikke valmistati kooliminekuks ette kahepäevaste koolitustega, mille käigus räägiti arengu- ja traumapsühholoogia teemadel, tutvustati ukraina keelt ja kultuuri, mängustatud keeleõppe meetodeid ja keeleomandamise põhitõdesid. Koolituse läbis 44 vabatahtlikku, neist pooled leidsid kevadel ja suvel rakendust kas Ukraina lastega koolides või Ukraina lapsevanematega õhtuti keeleringe läbi viies. Vabatahtlikud osalesid ka laste koolivälises keeleõppes, nt suvelaagris keeleõpetajana.

Esitaja: Liina Lindström

15. Artiklite valimik „Sõna, see piisake meres“ (Emakeele Seltsi toimetised 80)

Krista Kerge

Mitult laadi tegelemine praktilise keelega kaasaegse teaduse toel – nii on Krista Kerge ise oma tegevuse kokku võtnud. Emakeele Seltsi toimetistena ilmunud kirjutised viimasest 20 aastast näitavad autori mitmekülgset filoloogina ja missioonitundelist ajaga sammu käimist.

Igat kaheksast peatükist sisse juhatahes annab Krista Kerge aimu käsitletava temaatika tähendusrikkusest tema elus. Esimesest peatükist leiame tõdemuse „Kui väike rahvas ei oleks võimetekohaselt haritud, siis ei oleks meil ka haritud keelt, kuid haridus sõltub nii kodukoolist, võimalusest ülikooli pääseda kui ka oskusest võõrkeeles loetut eesti keeles sõnadesse panna“.

Kogumikku lõpetavast intervjuude peatükist saab kinnitust Krista Kerge suutlikkusest seista emakeele, eestikeelse õppe ja toimiva keele eest, tema tööst selle kestlikkuse nimel.

Esitaja: Kai Võlli

16. „Praktiline eesti keel“ (e-õpik kirjastuselt Maurus)

Karin Kaljumägi, Tiina Alekõrs, Liina Lepsalu, Maria Murumaa-Mengel, Lauri Tankler, Eve Tisler, Maarja Valk, Maike-Liis Piirits, Külli Park, Kristin Parts, Andra Siibak, Inger Pürjema, Triinu Palo

Praktilise eesti keele digiõpiku autorite meeskonna kogemuspagas on mitmekesine: akadeemilise väljendusoskuse õppejõud, keeleteoimetajad, tõlkija, meediauuringute professor, sotsiaalmeedia lektor, ajakirjanikud, vanema kirjakeele uurija, võru keele ja sotsiolingvistika uurija. Mitmed neist on ka varem eesti keele õppematerjalide koostamisel koos töötanud.

Usaldust äratava koosluse töö tulemusena on valminud õpik kolme kohustusliku, praktiliseks harjutamiseks mõeldud gümnaasiumikursuse jaoks. Õpetaja ja õpilase töö lihtsustamiseks on iga teema kohta olemas ülevaatlilik tutvustav tekst, peatüki lõpus on esitatud lisamaterjalide lingid, arutlusküsimused, rollimängud ja testid, arutlevad teemapüstitused ning kaasakiskuvad elulised näited erinevatest eluvaldkondadest. Sobib ka iseõppijale.

Näidistunniga koolitus õpetajatele 2022. a andis lisaks erinevate kasutusvõimalustega tuttavaks saamisele ka teavet sellest, missugust abi vajavad õpetajad, et rohkem digimaterjale kasutada.

Esitaja: Kai Võlli

17. Õppekomplekt „Naljaga pooleks B1“

Mare Kitsnik, Leelo Kingisepp

Eesti keele kui teise keele õppekomplekt „Naljaga pooleks B1“ on uudne mängulisel improvisatsioonil põhinev õppematerjal. Õppekomplekt sobib peamiselt töötamiseks gruppidega, sest sisaldab palju aktiivseid suhtlusülesandeid. Iga peatükk algab soojendusülesannete ehk särtsutajatega. Igas peatükis on eluline ootamatu puändiga lõbus kuulamisdioloog ning huvitavad ja lõbusad lugemistekstid. Sõnavara- ja grammatikaülesanded on loogilise struktuuriga ja lähtuvad loomulikust keelekasutusest. Sõnavara ja grammatikat harjutatakse mängude (liikumine, pantomiimid, mõistatamine jm) ja improdioloogidega, mis toovad tundidesse palju elevust, nalja ja rõõmu ning arendavad suhtlusjulgest, -loovust ja -sujuvust. Komplekt sisaldab valmiskujul töölehti, sõnalipikuid, lauamänge jm, mis kergendab õpetajal tunni läbiviimist. Selle õppekomplekti järgi töötades hakkavad õppijad eesti keelest aru saama, eesti keelt rääkima ja armastama! Komplekt ilmus 2021. aasta lõpus ning seda hakati kasutama 2022. aastal, sh veebis. Vaata lisainfot <https://www.naljagapooleks.ee/>.

Esitaja: Monika Soosalu

18. Võrukeelne blogi võru keelest

Helen Plado, Mariko Faster, Sulev Iva, Urmas Kalla, Evar Saar

2022. aastal hakkasid viis head võru keele tundjat pidama blogi „Võro keelen võro keelest“ (vorokiil.blogspot.com), mille eesmärgiks on tutvustada võru keele grammatika- ja sõnavarajooni ning huvitavaid keelenähtusi, samuti võru keele sotsiolingvistilist olukorda praegu ja varem. Postitused kirjeldavad ja seletavad võru keele eripäraseid jooni, pöörates tähelepanu eelkõige nendele, mis tänapäeval ohustatud võru keeles taanduma on hakanud või kõnelejates segadust tekitavad. Lisaks antakse lugejale põnevat infot keeleajaloo kohta. Osa blogipostitusi toetuvad autorite tähelepanekutele, osa aga oma või teiste keeleteaduslikele uurimustele. Blogi peetakse võru keeles. 2022. aasta jooksul avaldati blogis 29 postitust, mis käsitlesid keele eri valdkondi: grammatikat, sõnavara, lõunaeesti kirjakeele ajalugu kui ka võru keele kujunemist ja kasutust tänapäeval. Blogi on laiendanud võru keele nähtavust ja nii võrukeste kui ka muude huviliste teadlikkust võru keelest.

Esitaja: Liina Lindström

19. Eesti keele mäng „LOoOM ehk Leia Oma loOM“

Küllil Prillop, Miina Norvik

Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi keeleteadlaste koostatud hariv, lõbus ja kaunilt kujundatud kaardimäng „LOoOM ehk Leia Oma loOM“ tutvustab mängulises vormis eesti keele ajalugu ja tänapäeva, lisaks ka sugulaskeeli ja murdeid. Mäng on üldhuvitava sisuga: see koosneb mängujuhendist, spikrist, 30 sõnakaardist ja 60 teabekaardist ning eeldab mängijatelt tähelepanelikkust ja keelehuvi. Mängu eesmärk on leida kaardid, millel on teave ühe ja sama loomanimetuse kohta. Mängijal on vaja lahendada mõistatusi, leida sõna üles lausest, lugeda gooti trükikirja või täpset hääldust järgivat kirjaviisi. Looma äratundmiseks on vaja läbi näha ajaloolisi, sugulaskeeltes või murretes kasutatud sõnakujusid. Seega annab mäng lisaks seltskondlikule haaravusele ka mitmekihilise läbilõike eesti keele uurimise valdkondadest ja ärgitab huvi eesti keele ajaloo vastu. Tegu on eesti keelt ja selle uurimist mitmekülgset populariseeriva mänguga, mis väärib esiletõstmist tänu oma originaalsusele.

Esitaja: Külli Habicht

20. Mängustatud õppeprogramm Andrus Kiviräha raamatu „Tont ja Facebook“ käsitlemiseks põhikooli eesti keele kui teise keele tundides

Svetlana Melnikova

Õppeprogramm on sündinud magistr töö käigus soovist võimaldada muu emakeelega noortel tunda eestikeelse ilukirjanduse lugemisest rõõmu ja selle kaudu õhutada neid eestikeelset ilukirjandust lugema. Magistr töös loodi süsteemne mängustatud 15-tunnine aktiivõppeprogramm Andrus Kiviräha raamatu „Tont ja Facebook“ käsitlemiseks. Programm sisaldab teksti mõistmist toetavaid ülesandeid, sõnavaraülesandeid, rääkimis- ja arutlemisülesandeid. Ülesanded on seotud liikumise, pantomiimide, mõistatamise, joonistamise, näitlemise, impro jmt, mis tekitavad põnevust, pakuvad rõõmu ja lõbu ning annavad energiat keeleliste väljakutsetega toimetulekuks. Magistr töö tulemused näitasid, et lugemistundide meeldivus võrreldes varasemaga kasvas kaheksanda klassi õpilaste hinnangul märgatavalt. Kasvas ka õpilaste soov lugeda eestikeelseid raamatuid.

Programm on valmiskujul koos tunnikirjelduste ja töölehtedega kättesaadav magistr töös (<https://www.etera.ee>).

Esitaja: Mare Kitsnik

21. Seto- ja eestikeelne teos „Maailmade vahel. Ello Kirsi Setomaal kogutud lood, 1938-1940“

„Maailmade vahel“ töörihm: projektijuht-koordinaator Maris Kuperjanov, liikmed Paul Hagu, Sulev Iva, Enn Kasak, Lagle Kasak, Mare Kõiva, Tiina Siimets, Maris Kuperjanov

Sarja „Maailmade vahel“ esimene raamat „Ello Kirsi Setomaal kogutud lood, 1938-1940“ toob lugejani igapäevased ja fantaasiaküllased lood setode elust ja maailmavaadetest. Meremäe kandis Süvaorul üles kasvanud Ello Kirss jäädvustas kohalikku traditsiooni kogu eheduses. Raamatus on avaldatud Eesti Rahvaluule Arhiivis leiduvad setokeelsed tekstid, millele on mõistmise hõlbustamiseks lisatud ka tõlge eesti keelde, et neid saaksid nautida ka noorema põlvkonna lugejad. Tõlge seto keelest eesti keelde valmis Enn Kasakul, tekstide toimetajatena on tegutsenud keeleteadlased ja folkloristid.

Esitaja: Salle Kajak

22. Põliskeelte kümnendile pühendatud konverents „Eesti keeleala – põline ja rikas“

Emakeele Selts, Eesti Keele Instituut, Eesti Teaduste Akadeemia

Korraldajad Karl Pajusalu, Tiina Laansalu, Killu Mei, Eva Saar, Jüri Viikberg,

Konverents „Eesti keeleala – põline ja rikas“ peeti 21. oktoobril 2021. a Eesti Teaduste Akadeemias. See on esimene murdekonverents, mis tõi kokku nii Eesti põliste keelealade uurijad kui ka keelekogukondade esindajad. Tähelepanu keskmes olid meie põlised keelealad Kihnust Setoni ja Kuusalust Mulgini, et vaagida nende praegust elujõudu ning toetada ajaloolise keelerikkuse kestlikkust, jagades selleks parimaid kogemusi. Konverentsi esimese poole sisustasid üldhuvitavad ettekanded Karl Pajusalult, Eva Saarelt, Jüri Viikbergilt, teises osas astusid üles keelekogukondade esindajad, et tutvustada oma piirkonna keeleelu, praegusi tegevusi, saavutusi-probleeme ning tulevase plaane.

Konverents on järelvaadatav Emakeele Seltsi Youtube'i kanalilt: <https://www.youtube.com/watch?v=QDzMf0jPF5M>.

Esitaja: Haridus- ja Teadusministeerium

23. Eesti Keele kui Teise Keele Õpetajate Liidu vestlusklubi

Eesti Keele kui Teise Keele Õpetajate Liit: Ingrid Prees, Valentina Limonova;

Eesti Keele kui Teise Keele Õpetajate Liidu vestlusklubi korraldas 2022. aastal seitse kohtumist järgmistel teemadel: „Veebruari ürituste ideede laegas“, „Hübriidõpe ja aastatepikkune õpetamiskogemus“, „Digitaalsed töölehed ja nende loomine“, „Professionaalne eestikeelne õpetaja“, „Õpilasvahetusest ja e-keelepraktikast“. Vestlusklubis osalevad nii liidu liikmed kui ka teised teemast huvitatud, kes peamiselt on üldhariduskoolide ja keelefirmade õpetajad, sh eesti keeles teisi aineid õpetavad õpetajad. Vestlusklubi toetab õpetajate professionaalset arengut eesti keeles õpetamisel. Vestlusklubiga said liituda kõik soovijad, kohtumised korraldati videosilla kaudu.

Lisainfo: <https://eestikeelteisekeelena.eu/events/event/>.

Esitaja: Haridus- ja Teadusministeerium

24. Esseekonkurss „Oled see, mida loed“

Eesti Keele kui Teise Keele Õpetajate Liit, Ingrid Prees

Eesti keele kui teise keele õpetajate liit korraldas aprillist maini Ida-Virumaa üldhariduskoolide II ja III kooliastme õpilastele esseekonkursi „Oled see, mida loed“, millega tähistati ühtlasi ka raamatukogude aastat. Konkursi korraldamine Ida-Virumaa õpilastele on väga oluline, kuna võimaldab eesti keelest erineva emakeelega õpilastel arendada nii väljendusoskust kui ka kasutada keeletunnis omandatud grammatikateadmisi. Osalema olid oodatud mõistagi ka eesti keelt emakeelena kõnelejad, kelle jaoks on eesse kirjutamine kui võimalus arendada loovust, arutleda etteantud teemal ning kirjutada kaunis emakeeles.

Konkursil osales 73 õpilast kümnest koolist.

Lisainfo: <https://eestikeelteisekeelena.eu/uncategorized/esseekonkursil-osalemine-toob-naeratuse-suule/>.

Esitaja: Haridus- ja Teadusministeerium

25. Koolinoorte esseekonkurss „Minu keel“

Toimetaja tõlkebüroo, Eesti Keele Instituut

2022. a alguses korraldas Toimetaja tõlkebüroo emakeelepäevale pühendatud esseekonkursi koostöös Eesti Keele Instituudi, Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi ja Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste instituudiga. Esseekonkursil said osaleda üldhariduskoolide 9.–12. klassi õpilased, keda kutsuti julgelt arutlema keeleteemade üle ja teadvustama emakeelt kui olulist osa oma identiteedist.

Konkursile esitati 145 esseed, osalejaid oli 49 koolist. Kõige rohkem töid saabus Türi Ühisgümnaasiumist (23 esseed), Hugo Treffneri Gümnaasiumist (16) ja Läänemaa Ühisgümnaasiumist (12). Tulemused annavad tõestust, et meie koolinoortel on huvi meie emakeele vastu ning nad tahavad ja oskavad oma mõtteid ka kirjalikult kuuldavaks teha.

Valitud võistlustööd: <https://toimetaja.eu/esseekonkurss/#reeglid>.

Tulemused: <https://toimetaja.eu/minu-keel-2022-esseekonkursi-tulemused/>.

Esitaja: Haridus- ja Teadusministeerium

26. Eestikeelsed subtiitrid ERRi otsesaadetele

Jaanus Lillenberg, ERRi IKT direktor

2022. aasta algul käivitas ERR otsesaadete (AK, Terevisioon, Esimene Studio jt) jaoks võimaluse lisada automaatseid eestikeelseid subtiitreid. Eelkõige on mõeldud subtitreerimisel just vaegkuuljate peale, kellel seni puudus ligipääs sellisele operatiivsele infole, aga kasu on eestikeelsetest subtiitritest ka keeleõppijal, vanematel inimestel ja kõigil neil, kel mingil põhjusel ei ole võimalik saateid kuulata. Tegemist on reaalajaliste automaatsete subtiitritega ning sisse lipsavad veel mõned vead, aga tehnoloogia areneb kiiresti ning subtiitrite täpsus paraneb pidevalt. Tegemist on erakordse projektiga, arvestades eriti just eesti keele väiksust. Ka lähinaabrite hulgas on Eesti esimesi, kes selle lahenduse rahvusringhäälingusse on toonud. Kaasatud on väga mitmeid osapooli – vaegkuuljad, Tallinna Tehnikaülikooli teadlased, Haridus- ja Teadusministeerium, Kultuuriministeerium, Õiguskantsleri Kantselei, Eesti Keele Instituut ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

Esitaja: Haridus- ja Teadusministeerium

27. Hannu Remese artiklikogumik „Eesti silda ehitamas“ (Emakeele Seltsi toimetised 79)

Hannu Remes

Raamatu autor, Soome keeleteadlane Hannu Remes on aastakümneid järjepidevalt tegutsenud Soome-Eesti keele- ja kultuurisillal. Ta on uurinud soome ja eesti keele sarnasusi ja erinevusi ning nende tagamaid, kahe maa keele- ja kultuurielu suhete kujunemislugu, koostanud eesti keele grammatika soomlastele, õpetanud ülikoolides ka eesti keelt, levitanud mõlemal maal teadmisi naabrite keele ja kultuuri kohta. 2022. aastal välja antud kogumik „Eesti silda ehitamas“ koondab eri allikates ilmunud nii uurimuslikke kui laiale lugejaskonnale kirjutatud artikleid, millest enamik ilmub eesti keeles esimest korda. Artiklid käsitlevad soome ja eesti keele sarnasusi ja erinevusi, tutvustavad eesti ja soome keele võrdlemise, vastastikuse õpetamise ja uurimise ajalugu, huvitavaid seiku Johannes Aaviku tegevusest, soome estofiilide tegevust jm. Eesti keele ja kõige sellega seostuva kohta annab raamat soome keele ja kultuuriloo taustal huvitavat ja mitmekülgset teavet.

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus

28. Eesti rahvuseepos võru keeles. F. R. Kreutzwald „Kalõvipoig“

Võru Instituut. Rainer Kuuba (töörühma juht ja teksti toimetaja), Urmas Kalla (tõlk), Sulev Iva (keelenõu andja), Kaile Kabun (korrektor), Toomas Kuusing (graafik, illustraator), Aimi Hollo (kokkuseadja), Tiit Lepp (kujundaja ja küljendaja).

Pärast F. R. Kreutzwaldi „Kalevipoja“ rahvaväljaande ilmumist 160 aastat tagasi on lisandunud selle 13 keeles täistõlke kõrvale ka võrukeelne „Kalõvipoig“. See raamat ei ole tähtis üksnes sellepärast, et F. R. Kreutzwald elas Võrus ja tuleb hoida elavana tema vaimset pärandit. „Kalevipoja“ ümberpanek lõunaeesti rahvakeelde on andnud Eesti rahvuseeposele uue eheduse dimensiooni, loonud sideme lõuna-läänemeresoome tegeliku keelerikkusega. Kui Kreutzwaldi „Kalevipojale“ on ette heidetud kohatist liiga nõrka toetumist rahvalikule pärimusele ja värsside kunstlikkust, siis võrukeelsel „Kalõvipojal“ neid puudusi ei ole. Tegu on suurepärase nõrke Kalevala-meetrikas tõlkega, mis avab lõuna-läänemeresoome keelelist sügavust ja kordumatust pareminigi kui originaal. Võrukeelne „Kalõvipoig“ on hästi toimetatud ja nauditavalt kujundatud suurteos, mis on väärtuslik lugemisvara keele- ja rahvaluule uurijatele ning ka õppijatele ja kõigile huvilistele, olles nii enam kui lihtsalt üks tõlge. „Kalõvipoig“ on parim näide eesti keeleala suuruselt ja ainulaadsusest.

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus

29. Keeleajaloo teemalised keelekillud ETV-s

Tegijad: Eesti Keele Instituut ja Eesti Rahvusringhääling

Vabariigi aastapäeval esilinastunud keelekillud viisid vaataja ajarännakule läbi eesti rahva ja keele ajaloo. Vaataja sai nendes näha eesti perekonda neljal ajastul: muistsel iseseisvusajal, Rootsi ajal, nõukogude ajal ja tänapäeval. Klipid valmisid keele-, ajaloo- ja filmiasjatundjate meeskonna ja paljude abiliste koostöös ning on seetõttu väikseimate nüanssideni läbi mõeldud ja lihvitud. Paariminutisse videosse on osavalt koondatud ajastule eriomased keelendid, toit, riietus ja sisustus, mille seob tervikuks näitlejate nauditav esitus.

Tekstide autorid on Annika Viht, Tiina Laansalu ja Tiina Paet.

Kaasatud olid veel Gerly Tuisk ja Iris Metsmägi Eesti Keele Instituudist, René Vilbre, Ester Urbala, Karoliina Kull, Anu Lensment, Gristina Pahmann, Kaia Pihlak, Ants Martin Vahur, Karl Hallik, Tõnu Simm, Kristjan Süvaorg, Ave Kuik, Gertrud Kinna, Heiki Soomre, Kertu Piits, Petr Sushkov, Ando-Siim Kuldkepp, Danek Kaunissaare, Kairit Leibold ja Helen Valkna Eesti Rahvusringhäälingust, konsultant Jaana Ratas, esitajad Helina Tüür, Herman Avandi, Hilje Murel ja Märt Avandi.

Keelekillud on leitavad <https://www.youtube.com/playlist?list=PLLwxtFKJ8wdxEeBnhWO2AtuIZivysIoPa>.

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus